

УДК 323.1

В. А. Явір*кандидат політичних наук, науковий співробітник
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України***ОСОБЛИВОСТІ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ ІНТЕГРАЦІЙНО-ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Постановка проблеми. Характерною тенденцією розвитку сучасного світу стала інтенсифікація процесів етнополітичної дезінтеграції та інтеграції, що обумовлює науковий інтерес до цієї проблематики. Хоча діалектична взаємодія і взаємозумовленість етнополітичної дезінтеграції та інтеграції вважається в етнополітології однією із закономірностей розвитку людства, вона не знайшла належного висвітлення та обґрунтування в етнополітології.

Метою статті є аналіз особливостей процесів етнополітичної інтеграції та дезінтеграції.

Аналіз останніх досліджень. О. Карутнов, аналізуючи процеси етнічного розмежування (дезінтеграції) та етнічного згуртування (інтеграції) виокремлює основні риси та особливості, які, на нашу думку, підкреслюють їх нерозривний зв'язок та черговий раз легітимізують право на їх комплексне вивчення. Це: по-перше, універсальний характер інтеграційно-дезінтеграційних процесів. Учений стверджує, що ці процеси відбувались і відбуваються в усі часи, серед усіх народів і на всіх континентах і у майбутньому відбуватимуться доти, доки існуюватиме людство у його сучасному розумінні. По-друге, процеси етнічного згуртування та розмежування є хоч і суперечливими, але взаємопов'язаними і взаємозалежними, оскільки вони збігаються у часі й просторі, у масштабах та швидкості. «Етнічне розмежування та етнічне згуртування – це парні категорії. Вони становлять єдиний нерозривний процес: один процес просто не може відбуватися без іншого», – стверджує О. Карутнов [1, с. 178]. По-третє, вони мають природний, об'єктивний характер, але як і вся етнічна сфера людського буття, найбільш вразливі й чутливі до впливу як внутрішніх, так і зовнішніх політичних чинників. Саме цю характеристику, на нашу думку, необхідно дослідити більше детально та доповнити, адже саме вона передбачає можливість використання етнополітичної інтеграції та дезінтеграції як політичних технологій.

Єдине, у чому ми не погодимось з одним з найбільш авторитетних у вітчизняній етнополітології вчених, так це із твердженням, що процеси етнічної диференціації та етнічного згуртування не ведуть безпосередньо до етнічного роз'єднання або етнічного об'єднання, бо вони лише готують ґрунт, створюють сприятливі умови для роз'єднання або об'єднання процесів. Однак, базуючись на теорії О. Карутової, виокремимо такі спільні риси процесів етнополітичної інтеграції та дезінтеграції. 1) Об'єктивний характер, оскільки етнополітична інтеграція та дезінтеграція супроводжують процес еволюції та розвитку етносу, у тому числі держави як етнополітичного організму (організаційної, інституціоналізованої форми існування і розвитку етносу). Підхід до держави як етнополітич-

ного організму, етнополітичної системи, ядром якої є етноспільнота, досить поширений в українській етнополітології. Його започаткували Ю. Римаренко, С. Римаренко та Л. Шкляр [2], і надалі розвинули у своїх працях Н. Ціцуашвілі [3], К. Вітман [4], С. Асланов [5]. Зокрема С. Асланов вивчає «феномен етнополітичної стабільності, досліджує особливості її забезпечення у різних державах як етнополітичних організаціях (системах)» [6, с. 182].

Виклад основного матеріалу. Прикладом об'єктивного перебігу дезінтеграційно-інтеграційних процесів може бути етнополітична дезінтеграція Радянського Союзу, а також подальша етнополітична інтеграція Молдови та Румунії, яка базується на етнічній спорідненості румун і молдаван, тому продовжується попри опір і спроби лівих проросійських політичних сил загальмувати процес об'єднання. Нещодавно Конституційний суд Республіки Молдова схвалив законодавчу ініціативу депутатів про зміну у Конституції назви офіційної мови з «молдавської» на «румунську». Раніше, у 2013 р., Конституційний суд сусідньої держави прийняв рішення про те, що державною мовою Молдови є румунська мова. Підставою для його прийняття став висновок про те, що текст Декларації про незалежність Молдови, в якому державною мовою визначена румунська мова [7], превалює над Конституцією, де фігурує молдавська. Це свідчить про зближення, поступову етнополітичну інтеграцію двох етносів як об'єктивний процес. На користь цього припущення свідчить також те, що уніоністськими політичними силами румунський та молдавський етноси розглядаються як єдиний, розколотий історичними подіями, румунський етнос.

Однак Ф. Пріна, аналізуючи причини перманентних труднощів у подоланні етнолінгвістичної поляризації у Молдові та перешкоди у забезпеченні мовної справедливості, вказує на те, що процес інтеграції далекий від успішної реалізації як на зовнішньому, так і на внутрішньому рівні. Серед факторів, що негативно впливають на його динаміку: радянська спадщина, сприйняття етнолінгвістичної ідентичності як «ексклюзивної», політизація мовного питання [8, р. 52]. Вирішальну роль відіграє геополітична ситуація, в якій опинилася Молдова як дезінтегрована держава – повна відмова від молдавської мови на користь румунської перешкоджає реінтеграції Придністров'я, де домінує російська мова, а для запису румунської досі використовується кирилиця. Тож, Ф. Пріна робить висновок про те, що лінгвістичний (і політичний) розкол, спричинений насамперед етнолінгвістичною напруженістю у молдавському суспільстві, можна подолати лише через деінституціалізацію етнолінгвістичних відмінностей, деполітизацію мови та побудо-

ву інклюзивної молдовської ідентичності з більшою відкритістю до гібридності. Це дозволить забезпечити внутрішню інтеграцію Молдови як розколотої держави, а також відкрити перспективи для зовнішньої етнополітичної інтеграції.

2) Взаємопов'язаність, взаємообумовленість та трансформацію одне в одного процесів етнополітичної дезінтеграції та інтеграції. На перший погляд, вони виключають один одного, але глибокий аналіз їх суті, особливостей та прикладів підтверджує те, що взаємозв'язок інтеграції та дезінтеграції є втіленням та ілюстрацією одного з основних філософських законів діалектики – єдності та боротьби протилежностей, який визначає діалектичну суперечність як джерело руху, розвитку предметів, процесів і явищ. Згідно з ним всі предмети, процеси, явища суперечливі – тотожні і нетотожні собі, тобто складаються з однієї чи більше пар протилежностей, полярних начал (інтеграція і дезінтеграція). Закон єдності та боротьби суперечностей розглядає будь-який об'єкт як складене утворення, що містить взаємовиключні елементи, які перебувають у боротьбі між собою, що і дало нам підстави визначити предметом дослідження інтеграцію та дезінтеграцію. Єдність протилежностей полягає у тому, що вони нерозривно пов'язані між собою; взаємно обумовлюють одне одного і водночас взаємно переходять, трансформуються одне в одне [9]. Протилежності, у досліджуваному випадку інтеграція та дезінтеграція – це основні тенденції, сторони, властивості предметів, процесів, явищ (систем) – їх співвідношення можуть бути різними (залежно від ступеня їх гостроти тощо). Що дає підстави розглядати державу як етнополітичну систему, яка перебуває у стані дезінтеграції, інтеграції або ж рівноваги. Одним з джерел розвитку такої етнополітичної системи стає взаємодія між протилежностями – етнополітичною інтеграцією і дезінтеграцією. Вона й визначає співвідношення між цими протилежностями: починаючи від їх тотожності (рівноваги) і завершуючи домінуванням котроїсь з них. Це дає нам підстави визначити процеси етнополітичної інтеграції та дезінтеграції як протилежності, боротьба між якими визначає/ задає розвиток держави як етнополітичної системи.

Обидва процеси перебувають у дихотомічному зв'язку (з грец. διχότομία: δίχης, «на двоє» + τομή, «ділення»), який означає роздвоєність, послідовний розподіл на дві частини, більше пов'язані всередині явища або процесу, ніж між собою. Цей метод поділу певного класу явищ/предметів на підкласи полягає у тому, що поняття повністю ділиться на два взаємовиключних поняття, що найкраще підходить для характеристики інтеграції та дезінтеграції. Цей метод є простим і зручним, оскільки під час його застосування доводиться мати справу лише з двома формами явища, які вичерпують обсяг досліджуваного поняття [10, с. 24]. І хоча він частіше застосовується для класифікації як кількісний метод, водночас дозволяє виявити важливі характеристики інтеграції та дезінтеграції, зокрема взаємовиключність.

3) Залежність від політичних, геополітичних, економічних, соціальних та інших зовнішніх і внутрішніх факторів. Держава як етнополітична система не існує у вакуумі, її розвиток задають також інші фак-

тори, процеси, які позначаються на етнополітичній сфері, зокрема процесах інтеграції та дезінтеграції. Ці фактори можуть бути штучно інспірованими, що дає можливість політичним акторам використовувати етнополітичну дезінтеграцію та інтеграцію як політичну технологію досягнення певних цілей.

Не останню роль у підживленні інтеграційних або дезінтеграційних тенденцій відіграє тип відносин всередині етноспільноти. Оригінальну класифікацію запропонували естонські дослідники А. Забродська та М. Егала. Аналізуючи внутрішньоетнічні процеси на пострадянському просторі, учені запропонували розділити етноси на дві категорії: «холодні» та «гарячі» залежно від типу внутрішньоетнічних відносин, а саме емоційної прив'язаності представників до своєї етноспільноти. «Гарячими» дослідники пропонують вважати ті етнічні групи, до яких їхні члени мають високу емоційну прив'язаність, відповідно, «холодними» – ті, прив'язаність до яких низька, латентна або відсутня [11, р. 8].

Ще примордіалістами (Л. Гумільов, П. ван ден Берге, Е. Сміт, Ю. Бромлей) було доведено, що етнічність – це насамперед емоційне, ірраціональне явище. Етнічність кожній людині дається від народження, тому етнічні характеристики будь-якої спільноти слід розглядати як вроджені, генетично успадковані. Етнічна спільнота формується саме навколо цих напередзаданих, визначених природними умовами існування етносу характеристик або властивостей, які кожен член цієї спільноти отримує від народження. Тому етнічність була визначена об'єктивно, примордіальною властивістю людини, яку задають природні фактори її середовища.

Тож, висока емоційна прив'язаність до групи вказує на готовність її представників захищати інтереси етноспільноти, йти на індивідуальні жертви заради її виживання, збереження етнокультурної самобутності, процвітання. Відтак, «гарячий» тип відносин всередині етноспільноти може сприяти як дезінтеграційним, так і інтеграційним тенденціям. Прикладом може бути дезінтеграційний досвід України 2014 р. Саме висока емоційна прив'язаність до «руського мира», російської мови, культури, а також бажання інтегруватися до Росії, відновити союзу державу, спонукала частину населення Сходу та Півдня України з прорадянською і проросійською ідентичністю брати участь у дезінтеграційних проявах сепаратизму, попри матеріальні втрати та жертви, яких вони зазнали у ході воєнних дій. Не кажучи вже про те, що рівень життя у невизнаних державах один з найнижчих у світі. Однак бажання інтегруватися до Росії, емоційна прив'язаність до «руського мира» взяли гору над раціональним, прагматичним мисленням, тому тепер пасіонарії змушені жити у невизнаних квазідержавних утвореннях ДНР та ЛНР.

До речі, А. Забродська та М. Егала не єдині застосовують метод так званої «холодної і гарячої етнічності», яка, на нашу думку, добре пояснює участь як політичних еліт, так і окремих представників етноспільнот в етнополітичних дезінтеграційних/ інтеграційних процесах. Зокрема Н. Космарська провела цікаве тематичне дослідження емоційної прив'язаності етнічних росіян різних пострадянських республік до

своєї етноспільноти і з'ясувала, що якщо росіяни балтійських держав були готові брати участь у дезінтеграційних проявах та будь-яких інших активних діях із захисту та відстоювання своїх прав (гарячий тип внутрішньоетнічних відносин), то росіяни азійських держав відзначалися більш пасивною позицією (холодний тип). Дослідниця вивчає ідентичність та етнічну/політичну поведінку етнічних росіян у пострадянській Центральній Азії, порівнюючи з росіянами країн Балтії за допомогою теорії «гарячої та холодної етнічності» і доходить висновку, що центральноазійських росіян слід позиціонувати у «холодному» кінці спектра «етнічних температур» у зв'язку з низькою прихильністю до своєї етнічної групи паралельно з лояльністю до держави проживання [12, р. 10]. Серед причин відмінностей між «гарячою» та «холодною» етнічністю або ж «гарячим» або «холодним» типом відносин всередині етносу Н. Космарська називає відмінність соціокультурних меж від етнічних, природу місцевих політичних режимів, роль російської мови та культури, офіційне тлумачення радянського минулого та ставлення держав проживання діаспори до сучасної Росії.

Українські етнополітологи не користуються цим, умовно кажучи, метеорологічним методом для характеристики типу відносин середини ядра етносу і його периферії, а також рівня емоційної прив'язаності індивіда до етнічної групи. Найчастіше вітчизняні вчені користуються методологічною парадигмою політизації етнічності. Наважимося назвати цю систему парадигмою, адже згідно з методологією науки парадигма (з грецької *paradeigma* – приклад, взірець) – це теоретико-методологічна структура, що визначає спосіб постановки і розв'язання дослідницьких завдань, прийнята певним науковим співтовариством. Використання парадигм забезпечує наступність і послідовність розвитку науки. Враховуючи той факт, що всі етнополітологи ознайомлені й у переважній більшості погоджуються з закономірностями, принципами політизації етнічності, то цей процес, враховуючи його роль і значення у формуванні етнополітичної реальності, можна визначити як одну з парадигм етнополітології.

Хоча парадигма політизації етнічності внутрішньо суперечлива в українській етнополітології, значення та роль цієї теоретико-методологічної системи є беззаперечними. Втім, інтерпретації цього явища вченими дещо різняться, особливо, що стосується його етапів перебігу. Згідно з теорією О. Картунова, політизація етнічності поділяється на три основних етапи: 1) набуття політичної свідомості; 2) політична мобілізація; 3) вихід на політичну арену. На першому етапі члени етнічної спільноти, насамперед її еліта, набувають політичної свідомості. Внаслідок синтезу з наявною етнічною самосвідомістю виникає етнополітична свідомість (усвідомлення індивідом своєї належності до етнічної спільноти, її місця, ролі й призначення в етнонаціональній структурі та у політичній системі суспільства і у світі взагалі, розуміння етнополітичних процесів і відносин, а також здатність приймати адекватні етнополітичні рішення та готовність шукати поліваріантні, компромісні шляхи їх реалізації) [13, с. 201].

На другому етапі відбувається політична мобілізація етнічності, під якою О. Картунов розуміє перетворення етнічностей із психологічного, культурного або соціального чинника на політичну силу з метою зміни або зміцнення систем структурної нерівності між етнічними спільнотами. На третьому етапі під впливом політизованої і мобілізованої етнічності члени етноспільноти виходять на арену політичного життя, декларуючи про свої цілі й наміри і починають діяти у напрямку їх реалізації. Учений наголошує, що дезінтеграційним процесам завжди передують етнічний ренесанс з його процесами диференціації та солідаризації, а також політизації етнічностей.

У свою чергу, В. Арбеніна виокремлює три основні різновиди (рівні, стани) етнічності: етнічний спокій, актуалізована і політизована етнічність. Наважимося припустити, що етнічний спокій відповідає «холодній» етнічності, низькому рівню емоційної прив'язаності до своєї етнічної групи, а актуалізована й політизована етнічність – «гарячий» етнічності у західній метеорологічній концепції етнічності. Адже, В. Арбеніна вважає, що у стані спокою у більшості представників етнічної групи проблеми, пов'язані з її статусом у системі етнічної стратифікації конкретного суспільства, політичним, економічним становищем, можливостями культурного розвитку, знаходяться або на периферії інтересів групи, або взагалі не хвилюють більшість її представників [14, с. 165].

У випадку виникнення соціальної, політичної, економічної нерівності, дискримінації, викликані етнічною належністю, невирішеність багатьох важливих проблем, які забезпечують нормальне функціонування етнічної спільноти, її самозбереження і подальший розвиток, відбувається актуалізація етнічності. Під час актуалізації етнічності зростає її вага у загальній структурі цінностей. Тоді етнічність починає виконувати роль механізму інтеграції групи, яка усвідомлює спільне походження, інтереси і потреби. Це, на нашу думку, означає перехід етнічності з «холодного» у «тепліший» стан, в якому етнічна належність до етноспільноти важить для індивіда все більше і більше, а її становище інколи стає важливішим від власного індивідуального.

Однак, наголошує В. Арбеніна, актуалізація етнічності свідчить про пробудження етнічної самосвідомості групи, але ще не означає її готовності до спільних дій. Спільна активність на користь групи є більш ймовірною у стані політизованої етнічності. Це такий настрій етноспільноти, в якому вона охоплена прагненням досягти політичних цілей, домогтися для себе певної влади або таких змін у державному механізмі, які б забезпечували її інтереси. В. Арбеніна переконана, що політизація етнічності є, як правило, результатом цілеспрямованої «мобілізації» групи, яка починається з механічного «збирання» носіїв етнічної ідентичності, тобто об'єднання тих, хто не втратив своєї мови, культури, традицій, релігії та продовжується висуванням кола певних ідей, гасел, цілей, формуванням організаційних форм об'єднання представників етноспільноти, створенням засобів комунікації, агітації і пропаганди і завершується виходом етнічної групи на політичну арену [15, с. 167]. Дослідниця згідна з О. Картуновим у

тому, що головну роль у процесі політизації етнічності, поряд з об'єктивними факторами, які визначають реальний стан етнічної групи у суспільстві, відіграє національна еліта і етнічні лідери, які власне і здійснюють «мобілізаційні» функції.

Тож, процес політизації етнічності має прямий зв'язок з інтеграційно-дезінтеграційними процесами, які практично неможливі у стані етнічного спокою, що ми маємо намір довести на прикладі України та зарубіжних держав у подальших дослідженнях, тоді як концепція «гарячої та холодної етнічності» не настільки детально розроблена у західній науці, щоб претендувати на роль парадигми. Натомість через призму політизації етнічності, або за її допомогою вивчається величезна кількість етнополітичних процесів, у тому числі процеси етнополітичної інтеграції та дезінтеграції. Вважаємо, що ні етнополітична інтеграція, ні дезінтеграція, якщо вони не відбуваються під впливом зовнішніх чинників, а є процесами природного розвитку, еволюції етносу, неможливі без політизації етнічності.

Висновки. Отже, нами було знайдено аналог концепції «холодної і гарячої етнічності» у вітчизняній етнополітології у вигляді парадигми політизації етнічності та встановлено можливості застосування цих методів і теорій для дослідження інтеграційно-дезінтеграційних етнополітичних процесів. Також вдалося довести тісний дихотомічний взаємозв'язок, взаємообумовленість та трансформацію одне в одного процесів етнополітичної дезінтеграції та інтеграції у сучасному світі на прикладі України та інших держав, а також вказати на перспективи дослідження цього напрямку етнополітології, зважаючи на інтенсифікацію процесів етнополітичної дезінтеграції та інтеграції.

Виокремлено такі спільні риси процесів етнополітичної інтеграції та дезінтеграції: 1) Об'єктивний характер, оскільки етнополітична інтеграція та дезінтеграція супроводжують процес еволюції та розвитку етносу та держави як етнополітичного організму (організаційної, інституціоналізованої форми існування і розвитку етносу). 2) Взаємопов'язаність, взаємообумовленість та трансформацію одне в одного (на перший погляд, дезінтеграція та інтеграція взаємовиключні, але глибокий аналіз їх суті, особливостей та прикладів підтверджує те, що взаємодія інтеграції та дезінтеграції є одним з джерел розвитку етнополітичної системи. Це дає підстави розглядати державу як етнополітичну систему, яка перебуває у стані дезінтеграції, інтеграції або ж рівноваги. 3) Залежність процесів етнополітичної інтеграції та дезінтеграції від політичних, геополітичних, економічних, соціальних та інших внутрішніх та зовнішніх факторів.

Література

1. Картунов О. В. Вступ до етнополітології: наук.-навч. посіб. Київ: Ін-т економіки, управління та господарського права, 1999. 300 с.
2. Етнодержавознавство. Теоретико-методологічні засади: підручник / Ю. І. Римаренко, Л. Є. Шкляр, С. Ю. Римаренко. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 263 с.

3. Цицашвілі Н. І. Етнополітична безпека: внутрішні виклики в умовах поліетнічності. Політологічний вісник. 2011. Вип. 53. С. 271–279.

4. Вітман К. М. Культурне різноманіття як механізм нейтралізації конфліктогенного потенціалу етнічності. Держава і право. 2010. № 47. С. 629–636.

5. Асланов С. А. Етнополітична стабільність: етнічні аспекти феномена. Science and Education a New Dimension: Humanities and Social Sciences. 2014. № II(4). Р. 51–55.

6. Асланов С. А. Взаємозв'язок етнополітичної стабільності та характеристик політичної системи. Evropsk politický a právní diskurz. 2015. Т 2. Вип. 3. С. 181–185.

7. Декларація о независимости Республики Молдова / Президентура Республики Молдова. URL: <http://www.presidente.md/rus/declaration> (дата звернення: 28.01.2018).

8. Prina F. Linguistic Justice, Soviet Legacies and Post-Soviet Realpolitik: The Ethnolinguistic Cleavage in Moldova. Ethnopolitics. 2015. Vol. 14. № 1. Р. 52–71.

9. Філософія. Хрестоматія: навч. посіб. / за ред. Л. Г. Дротянко, О. А. Матюхіної, В. І. Онопрієнка. Київ: Вид-во НАУ, 2009. 244 с.

10. Гончаров В. А. Метод оптимизации: учеб. пособ. для вузов. Москва: ИД Юрайт, 2014. 191 с.

11. Zabrodskaia A. Ehala M. Inter-ethnic processes in post-Soviet space: theoretical background. Journal of Multilingual and Multicultural Development. 2014 Vol. 35. № 1 Р. 1–8.

12. Kosmarskaya N. Russians in post-Soviet Central Asia: more 'cold' than the others? Exploring (ethnic) identity under different sociopolitical settings. Journal of Multilingual and Multicultural Development Volume 2014. Vol. 35. № 1. Р. 9 – 26.

13. Картунов О. В. Цит. праця.

14. Арбенина В. Л. Этничность как предмет социологического анализа. Методология, теория та практика социологического анализа сучасного суспільства. Зб. наук. праць. Харків, 2001. С. 164–172.

16. Там же.

Анотація

Явір В. А. Особливості етнополітичних інтеграційно-дезінтеграційних процесів: теоретико-методологічні засади дослідження. – Стаття.

Виокремлено особливості процесів етнополітичної інтеграції та дезінтеграції. 1) Об'єктивний характер, оскільки етнополітична інтеграція та дезінтеграція супроводжують процес еволюції та розвитку етносу та держави як етнополітичного організму. 2) Взаємопов'язаність, взаємообумовленість та трансформацію одне в одного (на перший погляд, дезінтеграція та інтеграція взаємовиключні, але глибокий аналіз їх суті, особливостей та прикладів підтверджує те, що взаємодія інтеграції та дезінтеграції є одним з джерел розвитку етнополітичної системи. Це дає підстави розглядати державу як етнополітичну систему, яка перебуває у стані дезінтеграції, інтеграції або ж рівноваги. 3) Залежність процесів етнополітичної інтеграції та дезінтеграції від політичних, геополітичних, економічних, соціальних та інших внутрішніх та зовнішніх факторів. Виявлено аналог концепції «холодної і гарячої етнічності» у вітчизняній етнополітології у вигляді парадигми політизації етнічності та встановлено можливості застосування цих методів і теорій для дослідження інтеграційно-дезінтеграційних етнополітичних процесів.

Ключові слова: дезінтеграція, інтеграція, політизація етнічності.

Аннотация

Явир В. А. Особенности этнополитических интеграционно-дезинтеграционных процессов: теоретико-методологические основы исследования. – Статья.

Выделены особенности процессов этнополитической интеграции и дезинтеграции: 1) Объективный характер, поскольку этнополитическая интеграция и дезинтеграция сопровождают процесс развития этноса и государства как этнополитического организма. 2) Взаимосвязь, взаимообусловленность и трансформацию друг в друга (на первый взгляд, дезинтеграция и интеграция взаимоисключающие понятия, но анализ их сущности, особенностей и примеров подтверждает то, что взаимодействие интеграции и дезинтеграции является одним из источников развития этнополитической системы. Это дает основания рассматривать государство как этнополитическую систему, которая находится в состоянии дезинтеграции, интеграции или равновесия. 3) Зависимость процессов этнополитической интеграции и дезинтеграции от политических, геополитических, экономических, социальных и других внутренних и внешних факторов. Выявлено аналог концепции «холодной и горячей этничности» в отечественной этнополитологии в виде парадигмы политизации этничности и указаны возможности применения этих методов и теорий для исследования интеграционно-дезинтеграционных этнополитических процессов.

Ключевые слова: дезинтеграция, интеграция, политизация этничности.

Summary

Yavir V. A. The peculiarities of ethnopolitical integration-disintegration processes: theoretical and methodological principles of research. – Article.

The peculiarities of the processes of ethnopolitical integration and disintegration are found out. 1) Objective character, as ethnopolitical integration and disintegration accompany the development of the ethnos and the state as an ethnopolitical organism. 2) Interrelation, interdependence and transformation into each other (at first sight, disintegration and integration are mutually exclusive concepts, but an analysis of their nature, features and examples confirms that the interaction of integration and disintegration is one of the sources of the development of the ethnopolitical system. An ethnopolitical system may be in a state of disintegration, integration or equilibrium. 3) The dependence of the processes of ethnopolitical integration and disintegration on political, geopolitical, economic, social and other internal and external factors. An analogue of the concept of "cold and hot ethnicity" in the Ukrainian ethnopolitology as a paradigm of the ethnicity politicization is revealed as well as the possibilities of using these methods and theories for the study of integration and disintegration ethnopolitical processes are indicated.

Key words: disintegration, integration, politicization of ethnicity.